

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. Thomæ Tamburini Societatis Iesu Siculi
Caltanisettensis, In Alma Vniversitate nobilis Civitatis
Messanæ, Theologiæ Primarij Professoris. Explicatio
Decalogi Duabus distincta partibus**

In qua omnes ferè conscientiæ casus, ad decem Præcepta pertinentes,
mira brevitate, claritate, & quantum licet, benignitate declarantur

Continens sex Libros posteriores in Decalogum, id est, expositionem
præceptorum secundæ tabulæ

Tamburini, Tommaso

Monachii, Anno M.DC.LIX.

Conditiones requisitæ, ut iudicium sit mortale. num. 4.

urn:nbn:de:hbz:466:1-39995

LIBER NONVS,
IN DECALOGVM.

Non falsum testimonium dices.

Falsum testimonium affers contra proximum, primò intra te ipsum, si temerè de illo judicas; secundò, coram iudice, si falsò eundem proximum denuncies, accuses, infames, &c. tertio, coram non iudice, si de eodem peccatam obloquaris; de quibus omnibus hic erit breviter disputandi locus.

CAPVT PRIMVM.

De falso, seu temerario iudicio.

Discrimen inter dubitationem, suspensionem, opinionem, & iudicium.

Hæ quatuor voces, dubitatio, suspicio, opinio, & iudicium, in hac re nostra, sic differunt. Si intellectui proponatur aliquod obiectum, circa quod debeat iudicare aliquid, de quo sufficientia indicia minus apparent, unde is hæreat, nesciatque, an affirmare potius debeat, an negare, dicitur esse dubius; & si quidem intellectus tunc veluti suspensus & perplexus nullum actum eliciat, dicitur dubitare negativè; si verò eliciat actum, quo se dicit dubitare, dubitabit adhuc negativè; sed quia additus jam est eiusmodi actus quasi reflexus, dicitur ab aliquibus dubitare positivè.

2. Quod si intellectus, ex insufficientibus indicijs, incipiat adhærere uni parti, licet imperfectè, & cum magna formidine oppositi, dicitur eiusmodi actus suspicio propriè dicta; si verò ex iisdem insufficientibus indicijs adhærere uni parti determinatè, licet cum aliqua formidine oppositi, dicitur opinio: unde advertis, suspensionem propriè dictam, esse veluti inchoatam & imperfectam opinionem, ab eaque distingui secundum magis & minus.

3. Si denique firmiter intellectus uni parti adhærere ita, ut saltem moraliter de re non dubitet, dicitur iudicium certum elicere. Dixi (saltem moraliter) id enim satis superque est ad iudicium certum practicè: nam ad iudicium certum speculativè, debet addi evidentia, per quam iudicet intellectus, aliter rem se habere metaphysicè non posse.

Conditioes requisita, ut iudicium sit mortale.

4. Iam verò certum est primò, iudicium temerarium ex se esse peccatum mortale, quia sic gravis contra iustitiam injuria fit proximo. Neque valet dicere; probabiliter docent nonnulli non esse mortale, etiam sine causa, crimen os-

men occultum uni, vel duobus prudentibus rem non evulgaturis manifestare, quia id non est infamare, nec ex eo, saltem notabiliter, fama alterius læditur, ergo neque erit mortale, apud se solum rem non evulgaturum, certo judicare perperam de altero. Non valet, inquam; is enim, non dicit nisi verum; at in casu nostro certo iudicat malum grave ex insufficientibus iudicijs, quod ex vi illorum falsum est. Et sanè graviter quis proximo injurius esset, si crimen falsum de eo, etiam uni propalaret.

a modo mox explicando c. 3. §. 2. n. 7.

5. Quatuor autem conditiones requiruntur ad contrahendum hoc mortale. Prima conditio, ut iudicium sit plene deliberatum: hinc si cui, dum videt hominem egredientem ex aliena domo, repræsentetur, eum esse furem, is non verè iudicat, sed potius ei proponitur objectum, de quo est iudicandum; proponitur autem vel ex suggestione Dæmonis, vel ex quadam naturali sagacitate naturæ. Cum igitur tunc ne iudicium quidem adhuc sit, sed repræsentatio ejus, quod iudicari debet, iudicium temerarium esse non potest. Rursus usu venire non rarè solet, ut intellectus ex se, sine voluntatis motu deliberato, iudicet aliquid finistrum; & tunc, cum potius sit actus primo primus, quàm voluntarius, verè iudicium temerarium (quod, ut sit mortale, debet plene voluntariè procedere) nequam erit.

6. Secunda conditio, ut sit in re gravi, quia secus, levis erit injuria. Colligitur autem hæc gravitas, ex qualitate & professione personarum, de quibus sit

iudicium. Vnde grave non erit, temerè certò iudicare de milite, quod hostem quærat ad vindictam, de juvene parum honesto, quod ex pravo fine per aliquem locum transeat; quia ipsi de ejusmodi criminibus gloriantur; quare non iudicantur honoris læsionè pati. Contra erit, si temerè certo iudices de probò Episcopo vel Religioso, esse mendacem &c. Propter eandem rationem, certò temerè iudicare, aliquem esse illegitimum, ex ignobilium vel hæreticorum, vel Hebræorum familia, videtur afferre injuriam b gravem proximo, quia inter homines probos, hæc multum æstimantur, ne à publicis honoribus & officijs arceantur. Verum vide, quæ dicam c inferius ex Lessio.

b *Dicastill. li. 2. de just. tr. 2. d. 12. p. 1. d. 3. n. 41. c inf. c. 3. §. 2. n. 4.*

7. Tertia conditio, ut iudicium sit certum moraliter: secus, ut modò dixi, non esset iudicium, sed suspicio, de qua mox.

8. Quarta conditio, ut sit ex levibus conjecturis & insufficientibus iudicijs; nam si ex sufficientibus, non erit temerarium, sed prudenter elicited iudicium

9. Sed ecce non exiguam difficultatem. Quomodo enim dignoscam, indicia esse, vel non esse sufficientia? Dico, id tandem prudentis arbitrio esse iudicandum; regulam tamen hanc dari posse: quoties indicia non sunt proportionata ad tale iudicium, id est, quoties indicia ex se, aut ex communi hominum usu sunt indifferentia, aut rarè conjuncta cum tali effectu, dicuntur improporcionata, atque adeò in-

Vuu 3

Si vero

Si verò solent esse ut plurimum conjuncta, proportionata erunt, & sufficientia. De nocte quis v. g. fenestram alienæ domus, scalarum adminiculo, occultè aperire tentat: hoc indicium est sufficiens, ad judicandum, illum esse furem. De die quis bonæ famæ transit per viam, ubi mulier inhonesta degit, hoc indicium sufficiens nequaquam est, ut credas, illum esse adulterum. Fateor, non esse unum indicium tantummodo expendendum, sed complexionem omnium; contingit enim sæpe, ut unum alterum adjuvet, vel minuat, vel omnino tollat. Fac enim, te videre aliquem de die, coram viciniâ, fenestram per scalas aperire velle, potius, si prudens es, putabis, ipsum clavem propriæ domus amisisse, quam moliri furtum. Lege Dicastillum c. c. qui per aliqua indicia, quoad hanc praxim, rectè discurret.

cc *Dicast. lib. 2. de just. t. 2. dup. 12. p. 1. dub. 2.*

De Ignoto quidpiam judicare mortale non est.

10. Certum sit secundo, temere judicare in re gravi de aliquo tibi prorsus ignoto, non esse mortale, quia moraliter perinde est, ac si de nullo judicares. Videat quis, v. g. hominem de nocte caput habentem pallio coopertum, vel transeat per loca sibi ignota, incidatque in homines sibi nullo modo cognitos, hic si temerè judicet de illo, & de his, non peccat mortaliter, quia nemini facit injuriam. Quod si fortè deinde veniat in eorum notitiam, se gerere pru-

denter debet, nec nisi juxta conjecturas judicare.

Solum suspicari de re gravi, nunquam est mortale.

11. Remanet ergo incertum, an suspicio deliberata in re gravi, & sine sufficientibus indicijs, atque adeo temeraria, sit culpa mortalis? sub nomine autem suspicionis includimus, sive dubium, sive suspensionem improprie dictam, sive opinionem. Nonnulli dicunt, esse mortalem; non esse, alij contendunt. Porro prævides, mihi hanc benigniorem placituram, Fateor, te rectè prævidisse. Et ratio, quæ me movet, ea est, quam assert S. Thomas e, quia suspicio in genere judicij est actus imperfectus, atque adeo non est plene temerarius, neque necessariò conjunctus cum contemptu, saltem gravi proximi: ergo sicuti cætera peccata contra justitiam, non sunt nisi venialia ex parvitate materiæ, ita in casu suspicionis, Antecedens patet, quia ubi non est perfecta certitudo, non est perfecta temeritas, nec est læsio gravis, quando ille, qui sic suspicatur, habet actualiter, vel saltem virtualiter formidinem oppositæ, & quasi facile est paratus ejusmodi suspensionem deponere; id quod totum, quasi essentialiter imbibitur in ipso actu suspicionis, & reliquis illis, de quibus est sermo.

c *Salas, Bannes, Arag. apud mox citandos. d Caetan. Petr. Nav. alijque apud Dicastillum l. c. dub. 4. n. 46. quibus adde Less. l. 2. c. 29. du. 8. Mol. tr. 4. de just. d. 16. concl. 3. Azor. 3. p. l. 13. c. 11. dub. 3. e S. Thom. quodlib. 12. art. 34.*

12. Per